

ВСТУП

Христовий заклик «Покайтеся і віруйте в Євангеліє» (Мр 1, 15) є завжди актуальним завданням для кожного християнина, а для Церкви місією її проповідування і душпастирського служіння. Покаяння згідно вчення Церкви, становить основу християнського життя, бо визначає весь рух до Бога, започаткований Ним і підтримуваний Його благодаттю. Тому без покаяння немає ані нового життя, ані спасіння, ані шляху до Царства Божого. Що ж таке покаяння? Зазвичай під ним розуміють розкаяність за гріхи, відчуття жалю, сокрушеність серця. Безперечно, що такі духовні і душевні переживання є присутні у досвіді покаяння, проте вони не визначають його суті. Заглиблюючись у буквально значення грецького слова «метанойя», яке використовується у Євангелії можна наблизитись до його суті: це переміна мислення, здобуття нового способу бачення, навернення.

Така внутрішня переміна відбувається під впливом Божої благодаті і вільної співдії людини. Покаяння ніколи не розглядалося у християнстві як одноразова дія, але радше як безнастанний процес внутрішнього переображення людини – відвернення від гріха і навернення до Бога.

Водночас, покаяння у sacramentalному значенні називається таїнством Сповіді і є одним із семи Святих Таїнств Церкви. Його основою стали слова Спасителя: «Прийміть Духа святого! Кому відпустите гріхи – відпустяться їм, кому ж затримаєте – затримаються» (Ів 20, 22-23). Тайна Сповіді як дар Божої любові і милосердя є розвитком тайни Хрещення, бо коли ми обмиті зі своїх гріхів у хрещенні та обдаровані Божою благодаттю, знову чинимо гріх, то Господь не відкидає нас і не відвертається, а прощає, якщо ми каємося і сповідуємо свої гріхи. Невипадково святі отці Церкви називали її «другим хрещенням». Через молитву розрішення, яку промовляє священник, кожний каяник отримує прощення своїх гріхів.

Покаяння і таїнство Сповіді ще з ранніх віків християнства були предметом не лише проповіді, але і догматично-морального вчення Церкви вираженого у святоотцівських творах, в документах церковних соборів, та у вченнях Вселенських Архієреїв. Особливо богослів'я таїнства Сповіді було розвинуто в середньовіччі у зв'язку з полемікою із протестантами.

Тема покаяння і таїнства Сповіді не була чужа і для нашого митрополита, праведного Андрея Шептицького. Вона займає важливе місце в його проповідницькій, душпастирській і богословській спадщині. Душпастирська ревність, батьківська турбота про духовно-моральний стан вірних відданих його опіці схилили митрополита часто звертатися до люду зі словами покаяння. Як досвідчений душпастир і сповідник Слуга Божий Андрей тонко відчував людську гріховність і злобу гріха, мав глибоке розуміння людської немочі, добре знав людську душу. Тому не дивно, що пастирська турбота за людські душі була першочерговою справою для нього. Його цілком сміливо можна назвати проповідником і вчителем покаяння. Бо впродовж усього свого архипастирського служіння митрополит Андрей у різних пастирських посланнях до вірних та до духовенства закликав до покаяння, заохочував до таїнства Сповіді і

Причастя, навчав про гріх, його різновиди і згубні наслідки, розкривав вартість посту, молитви і милостині в ділі покаяння. Саме тому, цю тематику ми вибрали як тему дослідження в дипломній роботі.

Актуальність даної роботи очевидна з двох причин. По-перше, покаяння і таїнство Сповіді є актуальні завжди, бо потрібні усім, хто зветься християнином. По-друге, як в часи митрополита Андрея, так і в теперішні часи не бракує людей які сповідаються лише раз у році, а то й не приступають до сповіді взагалі не бачачи в ній необхідності. Також чимало християн легковажать своїм духовним життям та поступово втрачають свідомість власної гріховності. Тому й сучасні християни потребують проповіді покаяння і глибокого катехитичного знання на тему гріха, покаяння і сповіді.

Основою нашої дипломної праці стали ті послання митрополита Андрея в яких найбільше звучав заклик до покаяння і в яких він розкривав його зміст. Умовно, ми виокремили три групи послань: на Великий піст із закликом до покаяння, про Покаяння та До тих, хто на Пасху не сповідався, також до джерельної літератури ми зарахували богословську працю митрополита «Християнська праведність» та інші послання до духовенства і вірних «Уряд сповідника», «Правди віри», «На грані двох віків» в яких митрополит розкривав питання важливості і значення таїнства Сповіді, умов доброї сповіді та служіння священника як сповідника. Допоміжною літературою у праці були твори сучасних українських, польських, грецьких богословів які висвітлювали тему покаяння і таїнства Сповіді.

При писанні праці ми використовували синтетично-аналітичний метод, який полягав в аналізі послань і праць митрополита та синтетичному викладі його думок.

Праця складається з двох розділів. У першому розділі «Праведний митрополит Андрей Шептицький – вчитель покаяння» ми зосередимо нашу увагу на вченні митрополита про покаяння. Для нього воно основоположне для того, щоб приступити до таїнства Сповіді. Без покаяння сповідь неможлива. Тому у підпунктах першого розділу розкриємо зміст християнського покаяння та його біблійно-богословських основ. А також проаналізуємо значення і вартість посту, молитви і милостині як трьох складових покаяння. Адже покаяння, як вказує владика Андрей має виражатися у покаянних ділах.

У другому розділі праці, під назвою «Таїнство Сповіді у розумінні Слуги Божого митрополита Андрея» намагатимемось розкрити необхідність таїнства Сповіді у християнському житті, вказуючи на його важливість та значення. Крім цього в наступних підпунктах розглянемо необхідні умови на які вказує митрополит у приготуванні до таїнства Сповіді, а саме іспит совісті, сокрушеність серця та постанова поправи. А також вкажемо на особливості священничого служіння у таїнстві Сповіді.

На завершення дипломної праці подаємо список опрацьованої нами бібліографічної літератури, на яку посилаємось у висвітленні обраної теми.

ВИСНОВКИ

Постать митрополита Андрея Шептицького у всіх вимірах його життя і діяльності багатогранна. І не менше багатогранні є його послання, проповіді, твори. Яких лише тем не торкається у них митрополит. Розмах його богословського і пастирського пера настільки широкий, що досягнути і осмислити його ідеї, думки, бачення потребуватиме десятиліть досліджень.

Метою даної праці було розкрити вчення митрополита Андрея про покаяння і таїнства Сповіді. Для митрополита одна і друга тема були нерозривні, адже покаяння є

передумовою таїнства Сповіді. Тому у його посланнях звучить заклик до покаяння, звернений до всіх, і вірних і духовенства, до усього народу, бо він чудово розумів, пригадуючи приклади із біблійної історії, що той народ буде мати майбутнє, Боже благословення і ведення провіденційною Божою рукою, що чинить покаяння і наvertsється до Бога. І таким він хотів бачити український народ. Тому митрополит Андрей неодноразово наголошував на тому, що без покаяння і Сповіді, молитви і Святого Причастя, покути і милостині немає християнського життя. А до ослаблення його приводить гріх у всіх його особистих і суспільних проявах. Наслідком цього є релігійна байдужість, духовна остиглість, засліплення і черствість серця. Взагалі, гріх, митрополит вважає хворобою людства і найбільшою його трагедією.

Проте і на такий стан людства є лік. І цим ліком на усі хвороби душі митрополит Андрей вважає Святе Таїнство Сповіді. До нього він заохочує часто приступати, вважаючи, що сповідь раз в році хоч є сповненням церковного закону, та все ж недостатньою аби розвивати в собі благодатне життя в Христі. Щоб вірні могли частіше приступати до таїнства Сповіді, хоча б чотири рази в році, на думку митрополита священники-душпастирі мають безнастанно закликати у своїх проповідях до покаяння, та повчати на тему святої Сповіді. Це він вважає головним душпастирським обов'язком.

Висвітлюючи тему покаяння і Святої Сповіді у творчості митрополита Шептицького ми поділили дипломну працю на два розділи. У першому розділі роботи розглядали якими способами митрополит закликав до покаяння. Метою заклику було збудити народ від духовної сплячки, привести людей до усвідомлення своєї гріховності. У цьому владика Андрей вказує на проповідь покаяння самого Спасителя та пригадує біблійні зразки покаяння. Засобами для вираження покаяння є на думку митрополита піст, молитва і милостиня. Всі вони є необхідні, аби загартувати людський дух, скріпити волю і духовні сили у боротьбі з гріхом. Без посту, молитви і милостині немає духовного зросту.

У другому розділі «Таїнство Сповіді у розумінні Слуги Божого митрополита Андрея» представляли погляди митрополита Андрея відносно важливості і значення Таїнства Сповіді. Слуга Божий Андрей вважає таїнство Сповіді незбагненним скарбом для Церкви, адже через Тайну Сповіді маємо певність, що гріхи нам відпущено. Щоб добре відбутися Сповідь треба ретельно приготуватися. Тому ми звернули увагу на ті умови, які на думку митрополита необхідні для приготування до Сповіді: іспит совісті, сокрушеність серця, постанова поправи. Особливо Слуга Божий Андрей наголошує на жалю, який за тогочасною богословською думкою розділяв на досконалий і недосконалий. Постанову поправи розумів як не відкличне бажання людини більше не грішити. І врешті, ще один підпункт праці було присвячено особі сповідника, адже сповідь відбувається перед священником, який є свідком покаяння. Його завдання у Сповіді бути уважним, розсудливим і второпним, нелегковажним та вимогливим. Всі ці якості сповідник набирає в міру досвіду сповідання.

У даній дипломній праці ми старалися висвітлити ще один сегмент багатющої творчої спадщини митрополита Андрея. Не вважаємо, що наша праця претендує на вичерпність даної теми, та все ж будемо раді, якщо комусь послужить в тому, аби краще пізнати вчення і постать великого митрополита Андрея.